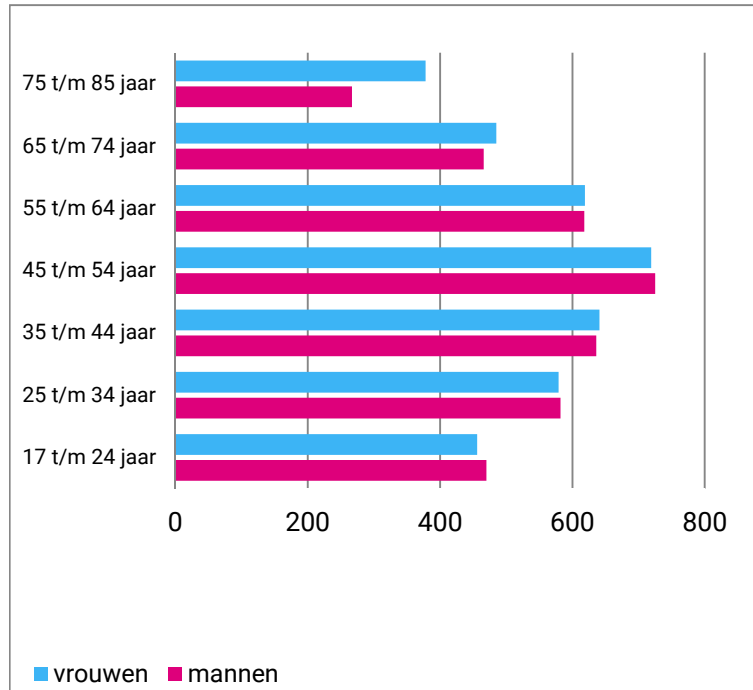

Kerncijfers leefstijlmonitor seksuele gezondheid 2014

Figuur 1 Aantal deelnemers naar geslacht en leeftijd

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Rutgers, 2014

1 Over welke cijfers hebben we het?

In Nederland worden gegevens over de leefstijl van de bevolking verzameld door meerdere thema-instituten die elk op hun eigen terrein werken, zoals roken, drugsgebruik, bewegen, voeding en seksuele gezondheid. Het ministerie van VWS heeft behoefte aan meer efficiëntie en afstemming bij deze gegevensverzameling. Daarom is in 2013 het Consortium Leefstijlmonitor (LSM) gestart met een vernieuwd en samenhangend monitoringsysteem voor leefstijlfactoren.

Binnen de LSM wordt voor elk thema jaarlijks een beperkte set van kerncijfers verzameld (de LSM-K). Deze jaarlijkse kerngegevens zijn opgenomen in de bestaande CBS-gezondheidsenquête. Daarnaast vinden er aanvullende enquêtes plaats (de LSM-A) waarin één thema breder wordt bevraagd. Rutgers is verantwoordelijk voor de uitvoering voor de LSM-A 'seksuele gezondheid' die om de vier jaar plaatsvindt.

In 2014 zijn de kerncijfers voor het eerst verzameld. Deze factsheet doet verslag van de resultaten van deze meting met betrekking tot het thema seksuele gezondheid (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM, Rutgers en Soa Aids Nederland, 2014). Het betreft de volgende indicatoren¹:

- seksueel actief: geslachtsgemeenschap en/of anale seks in de afgelopen 12 maanden
- aantal sekspartners: meer dan één sekspartner in afgelopen 12 maanden
- losse partners: laatste sekscontact met een losse of betaalde sekspartner
- risico bij laatste seks: laatste sekscontact met losse/betaalde sekspartner en onbeschermd
- hiv-test: getest op hiv in afgelopen 12 maanden
- soa-test: getest op andere soa dan hiv in afgelopen 12 maanden
- pilgebruik: gebruik anticonceptiepil onder vrouwen van 17-49 jaar
- anticonceptiegebruik: gebruik anticonceptie onder seksueel actieve vrouwen van 17-49 jaar
- risico ongeplande zwangerschap: seksueel actief, geen anticonceptie, niet zwanger of kinderwens bij vrouwen van 17-49 jaar.

De hier gepresenteerde cijfers hebben betrekking op 3764 mannen en 3877 vrouwen tussen de 17 en 85 jaar (zie Figuur 1). Sommige vragen hiervan zijn aan een subgroep voorgelegd en respondenten konden vragen desgewenst ook overslaan. Daardoor zal het aantal respondenten per vraag verschillen.

¹ Er is ook gevraagd naar seksuele oriëntatie. Het percentage lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuele mannen en vrouwen worden in een andere factsheet gepresenteerd.

Tabel 1 Kerncijfers naar geslacht (%)

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Rutgers, 2014

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Seksueel actief	77,7	72,5	75,1
Meer dan één sekspartner	9,1	5,0	7,1
Laatste partner los	7,0	3,9	5,5
Risico bij laatste seks	2,8	1,7	2,2
Hiv-test	4,8	5,8	5,3
Soa-test	5,1	6,9	6,0
Pilgebruik	n.v.t.	37,7	37,7
Anticonceptiegebruik*	n.v.t.	72,7	72,7
Risico ongepland zwanger	n.v.t.	16,4	16,4

*Alleen voor vrouwen die seks hadden in afgelopen jaar

2 De kerncijfers seksuele gezondheid

2.1 Risico op soa en hiv

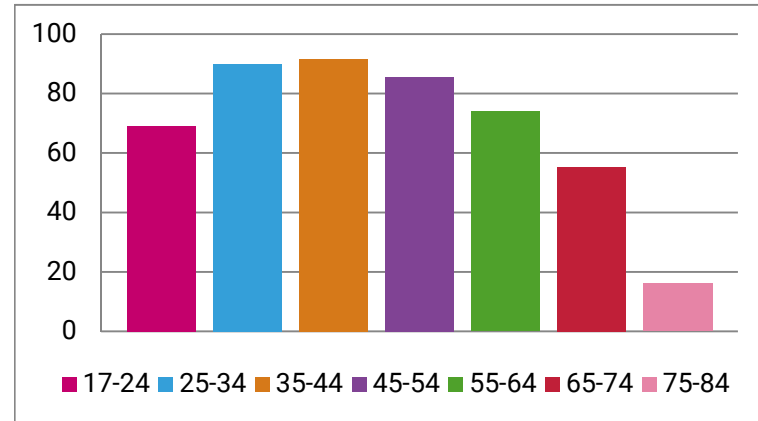
Driekwart van de Nederlanders van 17 tot 85 jaar heeft in de afgelopen 12 maanden seks gehad (zie Tabel 1). In dit onderzoek is 'seks' gedefinieerd als 'geslachtsgemeenschap en/of anale seks'. Ruim zeven procent had het afgelopen jaar meer dan één sekspartner. Voor 5,5% van de Nederlanders was de laatste sekspartner iemand met wie ze geen vaste relatie hadden (een losse partner). Bij 2,2% was er bij het laatste sekscontact sprake van een verhoogd risico op soa en/of hiv (een losse of betaalde partner en geen condoom gebruikt). Mannen hebben iets vaker meer dan één sekspartner gehad dan vrouwen en bij mannen was de laatste partner iets vaker een losse partner. Ook heeft een iets groter deel van de mannen bij het laatste sekscontact een verhoogd risico op soa of hiv gelopen dan van de vrouwen. Van alle 17 tot en met 85-jarigen heeft 5,3% zich het afgelopen jaar laten testen op hiv en 6,0% op een andere soa.

2.2 Risico op ongeplande zwangerschap

Van de vrouwen van 17 tot en met 49 jaar gebruikt 37,7% de anticonceptiepil (zie Tabel 1). Van de vrouwen in deze leeftijdsgroep die seks hebben gehad in de afgelopen 12 maanden, gebruikt 72,7% een anticonceptiemethode (bijvoorbeeld de pil, condooms, een spiraal of sterilisatie). Niet alle vrouwen die seks hebben en die geen anticonceptie gebruiken lopen risico op een ongeplande zwangerschap, omdat sommige van deze vrouwen een kinderwens hebben of al zwanger zijn. Eén op de zes vrouwen van 17 tot en met 49 jaar (16,4%) loopt risico op een ongeplande zwangerschap omdat zij geen anticonceptie gebruikt, wel seksueel actief is, geen kinderwens heeft en niet zwanger is.

Figuur 1 Seks gehad in afgelopen jaar naar leeftijd (%)

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Rutgers, 2014

Tabel 2 Kerncijfers naar leeftijd (%)

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Rutgers, 2014

	17-24	25-34	35-44	45-54
> 1 sekspartner	21,5	11,2	5,2	4,5
Laatste partner los	16,8	8,8	3,8	3,3
Risico bij laatste seks	7,1	2,9	1,3	2
Hiv-test	10,2	11,9	7,2	2,9
Soa Test	15,3	13,8	6,9	2,5
Pilgebruik	64,2	35,2	27,2	26,9
Anticonceptiegebruik*	92,3	70,2	66,4	65,8
Risico ongepland zwanger	3,2	10,1	25	29,3

*Alleen voor vrouwen die seks hadden in afgelopen jaar

3 Verschillen tussen groepen

3.1 Verschillen in seksuele activiteit naar leeftijd

Van de 17- tot en met 24-jarigen heeft 31% het afgelopen jaar geen seks gehad (zie Figuur 1). Seksuele activiteit – gedefinieerd als ervaring met geslachtsgemeenschap en/of anale seks – neemt daarna toe, maar ook weer flink af in de oudste groepen. Vijf van de zes vijfenzeventigplussers hebben het afgelopen jaar geen seks gehad. Deels heeft dit te maken met het verlies van een partner: onder gehuwde 65- tot 74-jarigen is 68,3% seksueel actief en onder gehuwde 75+’ers is dat 30,1%. Ook weten we dat geslachtsgemeenschap op latere leeftijd vaak vervangen wordt door andere vormen van seks.

3.2 Verschillen in risico op soa en/of hiv en ongeplande zwangerschap

Jongeren van 17 tot en met 24 jaar lopen meer risico op soa en/of hiv dan de oudere leeftijdsgroepen (Tabel 2). Ruim één op de vijf 17- tot en met 24-jarigen had meer dan één sekspartner en voor één op de zes was de laatste partner een los contact. Door 7,1% werd met deze laatste losse partner geen condoom gebruikt (risico bij laatste seks). Daarentegen beschermen meiden in deze leeftijdsgroep zichzelf beter tegen een ongeplande zwangerschap dan vrouwen boven de 35. Van de seksueel actieve 17- tot en met 24-jarigen gebruikt 92,3% een anticonceptiemethode. Het risico op ongeplande zwangerschap lijkt dan ook groter onder vrouwen van 35 tot en met 49, wanneer geen rekening gehouden wordt met de afnemende vruchtbaarheid met het ouder worden.

Tabel 3 Kerncijfers naar herkomst (%)

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Rutgers, 2014

	Autochtoon	Westers	Niet- Westers
Seksueel actief	75,4	75,6	71,8
Meer dan één sekspartner	6,4	9,1	10,3
Laatste partner los	5,7	5,4	3,8
Risico bij laatste seks	2,3	2,6	1,3
Hiv-test	4,8	5,2	10,3
Soa-test	5,2	7,0	12,0
Pilgebruik	40,5	33,9	25,8
Anticonceptiegebruik*	74,0	70,6	64,7
Risico ongepland zwanger	15,1	17,3	17,5

*Alleen voor vrouwen die seks hadden in afgelopen jaar

Tabel 4 Kerncijfers naar opleidingsniveau onder 25-85 jarigen (%)

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Rutgers, 2014

	Laag	Midden	Hoog
Seksueel actief	62,2	79,4	84,6
Meer dan één sekspartner	2,9	5,1	6,5
Laatste partner los	2,4	4,4	4,3
Risico bij laatste seks	0,8	1,6	2,1
Hiv-test	2,8	4,5	6,9
Soa-test	2,8	4,4	7,0
Pilgebruik	34,7	29,4	28,7
Anticonceptiegebruik	65,0	67,3	69,5
Risico ongepland zwanger	23,2	21,7	17,1

NB. Laag = basisonderwijs, vmbo, mbo1, avo onderbouw; Midden = havo, vwo, mbo 2, 3 en 4; Hoog = hbo of wo

3.3 Verschillen naar herkomst

In de kerncijfers seksuele gezondheid bestaan geen grote verschillen naar herkomst. Het percentage mensen dat in het afgelopen jaar seks had, is ongeveer even groot onder autochtone Nederlanders als onder Nederlanders van westers of niet-westers allochtone afkomst. Van de autochtone Nederlanders geeft een iets kleiner deel aan in het afgelopen jaar meer dan één sekspartners te hebben gehad, maar onder niet-westers allochtone Nederlanders is de groep die zegt geen relatie te hebben gehad met de laatste sekspartner weer wat kleiner dan bij de rest van de Nederlanders. Het percentage dat risico liep bij de laatste seks is in alle drie de groepen even groot. Wel liet een groter deel van de mensen van niet-westerse afkomst zich het afgelopen jaar testen op hiv (10,3%) of andere soa (12,0%) dan van de autochtone Nederlanders (respectievelijk 4,8% en 5,2%). Van de niet-westers allochtone vrouwen van 17 tot en met 49 jaar gebruikt een minder groot deel de anticonceptiepil of een andere anticonceptiemethode. Daarentegen lopen zij niet significant meer risico op een ongeplande zwangerschap.

3.4 Verschillen naar opleidingsniveau

Opleidingsniveau is gemeten aan de hand van de hoogst afgeronde opleiding. Veel 17-24 jarigen volgen nog een opleiding, dus deze groep is voor de verschillen naar opleidingsniveau buiten beschouwing gelaten. De laag opgeleide groep is minder seksueel actief, heeft minder vaak meer dan één sekspartner gehad in het afgelopen jaar, had de laatste keer minder vaak seks met een losse partner, liep hierbij minder risico op soa en hiv, en liet zichzelf minder vaak testen op soa en hiv. Wat het risico op ongeplande zwangerschap betreft – onder vrouwen van 25 tot en met 49 jaar - worden geen verschillen gevonden. Omdat het opleidingsniveau onder ouderen gemiddeld aanzienlijk lager is dan onder jongeren, is getoetst of de verschillen tussen laag en hoog opgeleiden in risico op soa en hiv ook significant zijn na controle voor leeftijd. Dat bleek wel zo te zijn voor de verschillen in seksuele activiteit en testgedrag. Het verschil voor aantal sekspartners, aard van de laatste sekspartner en risico bij laatste seks verdween na controle voor leeftijd.

Belangrijkste conclusies

- **Driekwart van de 17- tot 85-jarigen heeft het afgelopen jaar geslachtsgemeenschap en/of anale seks gehad.**
- **Van de onderzochte achtergrondenmerken is leeftijd de belangrijkste voorspeller van seksuele activiteit: een op de zes vijfenzeventigplussers heeft het afgelopen jaar seks gehad.**
- **Iets meer dan twee procent van de Nederlanders liep bij het laatste sekscontact een verhoogd risico op soa en/of hiv (=onbeschermd met losse partner).**
- **Het risico op soa en hiv is hoger onder 17- tot 25-jarigen.**
- **Van de mensen van niet-westerse afkomst laat een groter deel zich testen op hiv of andere soa dan van de autochtone Nederlanders.**
- **Eén op de zes vrouwen van 17 tot 50 jaar loopt risico op een ongeplande zwangerschap.**

4 Kanttekeningen

In dit overzicht worden de kerncijfers seksuele gezondheid uit de leefstijlmonitoring nieuwe stijl gepresenteerd (Gezondheidsenquête/ Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Rutgers, 2014). Er is gekeken naar seksueel gedrag en het risico op soa, hiv en ongeplande zwangerschap en de verschillen hierin naar geslacht, leeftijd, herkomst en opleidingsniveau. Het is uniek dat deze indicatoren worden onderzocht in een aselecte steekproef die via de gemeentelijke basisadministratie geworven is. Omdat dit de eerste keer is dat deze indicatoren in de gezondheidsenquête zijn meegenomen, zijn er echter ook wat kanttekeningen te plaatsen. De belangrijkste noemen wij hier.

- Met het oog op het risico op soa en hiv is seks in dit onderzoek gedefinieerd als geslachtsgemeenschap en/of anale seks. Het is echter de vraag of iedereen begrijpt wat we hiermee bedoelen. Mogelijk worden hier ook vormen van seks onder verstaan waar je niet zwanger van kunt worden of waarbij je geen risico loopt op soa/hiv. Dit heeft tot gevolg dat het risico op soa/hiv of ongeplande zwangerschap mogelijk te hoog wordt ingeschat.
- Seksueel gedrag is voor de laatste 12 maanden bevraagd, en anticonceptiegebruik voor 'dit moment'. Ook dit kan leiden tot een overschatting van het risico op ongeplande zwangerschap. Wellicht hebben sommige vrouwen in het afgelopen jaar wel seks gehad, maar de laatste tijd niet.
- De vraag naar condoomgebruik is alleen gesteld aan mensen die aangaven dat ze geen relatie hadden met de laatste sekspartner. Daardoor is de indicator 'risicovolle seks' een onderschatting van het aantal mensen dat in het afgelopen jaar onbeschermd contact had met een losse partner. Ook weten we niet hoeveel mensen met de laatste partner (ongeacht of dit een losse partner is of niet) een condoom gebruikten (de internationale indicator). Bij de volgende meting van de gezondheidsenquête zal deze vraag gesteld worden aan iedereen die seksueel actief is.

Wat wij doen

Het beleven van seksualiteit moet voor ieder mens vrijwillig, veilig en fijn zijn. Met veel passie zetten wij ons daarvoor in.

In Nederland staat de naam Rutgers al decennialang voor open, eerlijke en positieve seksuele voorlichting. Tegenwoordig ondersteunen we met name professionals in zorg en onderwijs in het bespreekbaar maken van seksualiteit. Op basis van onderzoek vergaren we kennis en ontwikkelen we effectieve methoden. Ook zetten we onze kennis en expertise in om beleid te beïnvloeden.

Het succes van Rutgers wordt ook in andere landen gezien. Dit inspireert ons om met organisaties overal in de wereld te werken aan seksuele gezondheid en aan vrije keuze in relaties, seksualiteit en het krijgen van kinderen.

Arthur van Schendelstraat 696
3511 MJ Utrecht
Postbus 9022
3506 GA Utrecht

+31(0)30 231 34 31
office@rutgers.nl
www.rutgers.nl
www.rutgers.international